

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ІНСТРУМЕНТИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії

зі спеціальності **072 «Фінанси, банківська та страхування»**
(шифр і назва спеціальності)

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Харківським національним економічним університетом імені Семена Кузнеця, кафедрою банківської справи
(повне найменування вищого навчального закладу, кафедри)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: д.е.н., проф. Колодізев О.М.

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою
“25” квітня 2016 року, протокол №9

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Інструменти грошово-кредитного регулювання економіки» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є інструменти центрального банку країни для регулювання економіки, а також діяльність Національного банку України.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення даної навчальної дисципліни доцільно розпочинати, прослухавши такі навчальні дисципліни як: «Фінанси», «Банківська система», «Центральний банк і грошово-кредитна система», «Платіжні системи». У свою чергу, знання з даної дисципліни забезпечують успішне засвоєння таких навчальних дисциплін, як: «Глобальна фінансова архітектоніка» та «Оптимізація ризиків банківської діяльності», а також виконання кваліфікаційних робіт.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Центральний банк та особливості реалізації його грошово-кредитної політики.
2. Дослідження застосування інструментів грошово-кредитного регулювання економіки.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Інструменти грошово-кредитного регулювання економіки» є формування компетентностей, які ґрунтуються дослідженні особливостей проведення грошово-кредитного регулювання і застосування його інструментів систем з метою обґрунтування та прийняття ефективних управлінських рішень в фінансовій сфері для регулювання і контролю.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Інструменти грошово-кредитного регулювання економіки» є:

дослідження сутнісного наповнення змісту цілей, функцій, завдань центральних банку країни світу в цілому, та особливостей трансформації Національного банку України ;

визначення особливостей проведення грошово-кредитної політики центрального банку країни та ефективності її трансмісійного механізму;

набуття вмінь оцінювати особливості застосування інструментів грошово-кредитного регулювання залежно від етапів розвитку економіки країни;

засвоєння та використання знань щодо визначення стану банківської системи для обґрунтування необхідності її стабілізації та шляхів підтримання стабільності залежно від етапів розвитку економіки країни;

визначення особливостей формування грошово-кредитної політики у процесі глобальних монетарних реформ при досягненні макрофінансової стабільності.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі освітньо-наукового ступеня "доктор філософії" набувають таких **компетентностей**:

вміти обґрунтовувати особливості виконання функцій центрального банку країни при збереженні його незалежності та транспарентності діяльності;

досліджувати специфіку трансформації Національного банку України, враховуючи його внутрішні зміни, адаптацію чинного законодавства та вплив міжнародних фінансово-кредитних організацій;

обирати методи грошово-кредитного регулювання та обґрунтувати доцільність застосування інструментів грошово-кредитної політики при регулюванні обраного цільового орієнтиру;

проводити оцінювання та розробляти рекомендації щодо посилення відповідного каналу монетарної трансмісії згідно до етапу розвитку економіки країни;

вміти визначити пріоритетність дії інструментів грошово-кредитного регулювання згідно монетарного режиму та пріоритетності цілей;

досліджувати особливості застосування інструментів грошово-кредитного регулювання в Україні з врахуванням впливу програм розвитку міжнародних фінансово-кредитних організацій;

ідентифікувати проблеми забезпечення стабільності банківської системи, здійснювати оцінювання стану банківської системи, досліджуючи її реформування;

вміти обирати заходи антикризового регулювання банківського сектору економіки країни та методи антикризового управління банківською системою;

здійснювати дослідження особливостей монетарної інтеграції та визначити спроможність її застосовування як основи для забезпечення макрофінансової стабільності;

визначати якість впливу глобалізації на формування грошово-кредитної політики НБУ та подолання наслідків фінансової кризи.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин, 5 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Змістовий модуль 1. Центральний банк та особливості реалізації його грошово-кредитної політики

Тема 1. Національний банк України – центральний банк країни

1.1. Національний банк України: правовий статус, організаційна та функціональна структура управління.

Становлення та основні принципи організації системи Національного банку. Етапи розвитку головного банку держави. Особливості структури та органів управління НБУ. Склад центрального апарату НБУ. Особливості формування Ради НБУ. Фінансове підґрунтя проведення діяльності НБУ.

1.2. Функції центральних банків держави та Національного банку України.

Розмежування понять завдання та функції центрального банку. Зміст функцій центральних банків розвинутих країн. Об'єктивна обумовленість та економічна доцільність упровадження принципів і функцій НБУ. Монопольна функція центрального банку. Заходи протидії НБУ щодо поручення діючого законодавства та означених нормативів.

1.3. Незалежність центрального банку. Фактори оцінювання незалежності центральних банків.

Поняття інституціональної, особистої, функціональної та фінансової незалежності центрального банку. Основні фактори, що визначають незалежність центрального банку. Основні принципи проведення незалежної діяльності центрального банку країни у якості регулятора.

1.4. Трансформація Національного банку України.

Мета трансформації НБУ. Внутрішня трансформація НБУ: організаційна трансформація НБУ; Концепція впровадження та функціонування «Єдиного вікна»; Cashless economy. Зміна законодавчої бази. Вплив міжнародних фінансово-кредитних організацій у процесі трансформації НБУ.

Тема 2. Грошово-кредитна політика центрального банку країни та канали її трансмісії

2.1. Сутність грошово-кредитної (монетарної) політики центрального банку та особливості її проведення.

Сутність монетарної (грошово-кредитної) політики (ГКП) центрального банку, її місце та роль у державному регулюванні економіки. Стратегія монетарної політики, її цілі та завдання. Монетарні режими та особливості їх впровадження. Таргетування (фіксація) обмінного курсу. Монетарне таргетування. Пряме таргетування інфляції: «суворе» і «гнучке» таргетування.

2.2. Напрямки розвитку та інструменти грошово-кредитної (монетарної) політики центрального банку.

Цільові орієнтири грошово-кредитної (монетарної) політики центрального банку (цінова стабільність, грошова маса, грошова база, валютний курс). Інструменти грошово-кредитної політики. Політика обов'язкових резервів. Процентна політика. Політика рефінансування. Курсова політика. Особливості проведення операцій з цінними паперами на відкритому ринку. Застосування операцій РЕПО у діяльності центральних банків.

2.3. Трансмісійний механізм грошово-кредитної політики.

Процентний канал. Кредитний канал. Канал цін активів. Канал обмінного курсу. Канал очікування (довіри) суб'єктів ринку.

2.4. Особливості дії механізмів грошово-кредитної трансмісії за етапами розвитку економіки.

Специфіка роботи каналів (процентного, кредитного, цін активів, обмінного курсу, очікування (довіри) суб'єктів ринку) грошово-кредитної трансмісії у період кризи, спаду економіки та її сталого розвитку.

Змістовий модуль 2. Дослідження застосування інструментів грошово-кредитного регулювання економіки

Тема 3. Особливості використання інструментів грошово-кредитного регулювання економіки

3.1. Класифікація інструментів грошово-кредитного регулювання.

Властивості, ознаки, сфери застосування грошово-кредитної політики згідно із законом України «Про НБУ». Приклади використання інструментарію грошово-кредитного регулювання в економічних процесах. Порівняльна характеристика застосування інструментів грошово-кредитного регулювання центральними банками провідних країн світу і України.

3.2. Процентна політика центрального банку.

Ключова ставка центрального банку країни та її роль. Відсотковий коридор. Вплив зміни ключової ставки на формування вартості ресурсів для підтримання ліквідності банків. Вітчизняний та зарубіжний досвід використання ключової ставки центральним банком у процесі регулювання економічних процесів.

3.3. Політика рефінансування центрального банку.

Класифікація кредитів рефінансування НБУ. Вимоги НБУ до банків під час здійснення рефінансування. Види забезпечення кредитів рефінансування. Порядок надання кредиту «овернайт» через постійно діючу лінію рефінансування. Вимоги щодо отримання кредиту «овернайт». Кількісні та процентні кредитні тендери НБУ. Умови надання стабілізаційного кредиту. Порядок видання та погашення

стабілізаційного кредиту. Контроль за його поверненням. Міжнародні кредитні операції. Досвід центральних банків зарубіжних країн з кредитування банків.

3.4. Обов'язкове резервування як інструмент грошово-кредитного регулювання.

Політика обов'язкових резервних вимог. Основні напрями та параметри використання резервних вимог. Розвиток політики обов'язкового резервування в Україні. Монетарний вплив та принципи встановлення дисконтної ставки центрального банку.

3.5. Операції центрального банку на відкритому ринку.

Сутність та необхідність операцій з купівлі-продажу цінних паперів центральним банком. Суб'єкти операцій НБУ на відкритому ринку. Класифікація операцій з цінними паперами центрального банку та особливості їх проведення. Тенденції розвитку операцій РЕПО в Україні.

3.7. Валютна політика.

Становлення системи валютного регулювання в Україні. Валютні обмеження. Регулювання НБУ поточних валютних операцій. Регулювання НБУ валютних операцій пов'язаних з рухом капіталу. Класифікація і характеристика методів регулювання валютного курсу. Роль центральних банків на ринку золота. Повноваження НБУ у сфері валютного контролю. Складання платіжного балансу країни, його зміст та використання в регулятивній діяльності НБУ. Форми побудови та основи аналізу платіжного балансу.

3.8. Особливості адаптації та застосування інструментів грошово-кредитного регулювання в економіці України.

Основні проблеми застосування інструментів грошово-кредитного регулювання в Україні. Дієвість інструментів грошово-кредитного регулювання. Вимоги Міжнародного валютного фонду при впровадженні в дію інструментів грошово-кредитного регулювання в Україні. Пріоритетність застосування інструментів грошово-кредитного регулювання згідно до цілей обраних центральним банком країни.

Тема 4. Стан банківської системи – індикатор ефективності впровадження в дію інструментів грошово-кредитного регулювання

4.1. Стабільність банківської системи – одна з пріоритетних цілей грошово-кредитного регулювання.

Ознаки стабільності банківської системи. Стабільність банківської системи як складова фінансової стабільності. Інтегрованість банківської системи в економічні процеси.

4.2. Основні проблеми забезпечення стабільності банківської системи.

Сутність банківського ризику. Причини утворення ризиків у банківській діяльності. Особливості розуміння змістовного наповнення поняття фінансова стабільність банку та стабільності банківської системи. Проблеми та загрози фінансовій стабільності банків та стабільності банківської системи. Фактори, що впливають на стабільність банківської системи. Їх характеристика. Реформування банківської системи. Особливості фінансової кризи.

4.3. Управління банківською системою в умовах кризи.

Поняття «державне антикризове регулювання банківського сектору» та «антикризове управління банку». Інструменти антикризового регулювання. Антикризові заходи урядів та центральних банків: досвід країн ЄС та України.

Моніторинг стабільності банківської системи. Основні положення, етапи, цілі, види стратегічного антикризового управління банку.

4.4. Нівелювання наслідків кризи банківського сектору для контрагентів.

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Альтернативні (нетрадиційні) методи грошово-кредитного регулювання для подолання наслідків фінансової кризи у банківському секторі.

Тема 5. Тенденції функціонування центрального банку країни та застосування його грошово-кредитної (монетарної) політики у процесі підтримання макрофінансової стабільності в умовах глобальних монетарних реформ

5.1. Системна нестабільність у сфері глобальних монетарних та фінансових процесів.

Особливості взаємозв'язків міжнародного валютного устрою світу. Проблема монетарної нестабільності. Проциклічність, фінансова нестабільність, потоки капіталу та валютні резерви.

5.2. Особливості звершення монетарної інтеграції у процесі підтримання глобальної стабільності.

Властивості монетарної інтеграції при впровадженні режиму плаваючого валютного курсу. Базові підходи до розуміння глобальної монетарної інтеграції та їх аналіз. Глобальна монетарна інтеграція в умовах макрофінансових трансформацій.

5.3. Вплив глобалізації на формування грошово-кредитної політики НБУ та подолання наслідків фінансової кризи.

Проблема інфляції та політичний бізнес-цикл. Монетарна експансія в Україні. Офіційна доларизація: фінансове превалювання позиції окремої країни та нейтральності з позиції глобальних макрофінансових процесів. Проблема доларизації. Проблематика відповідності результатів грошово-кредитного регулювання відносно встановлених критерії Міжнародного валютного фонду.

3. Рекомендована література

3.1. Основна

1. Грошово-кредитні засоби регулювання економіки [Текст] : монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук Л. В. Кривенко ; [Л. В. Кривенко, О. М. Дутченко, М. І. Синюченко та ін.]. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 210 с.

2. Забезпечення умов стабільного функціонування банківського сектору України : монографія / О. М. Колодізев, О. В. Бойко, І. О. Губарева та ін. ; за заг. ред. д. е. н., доц. Колодізева О. М. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 312 с.

3. Козюк В. В. Монетарні засади глобальної фінансової стабільності: Монографія. – Тернопіль: ТНЕУ, “Економічна думка”, 2009. – 728с.

4. Міщенко В. І. Особливості дії трансмісійного механізму грошово-кредитної політики в умовах кризи / В. І. Міщенко, А. В. Сомик, Р. С. Лисенко / К.: Центр наукових досліджень НБУ, УБС НБУ, 2010. – 96 с.

5. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / За ред. В.С. Стельмаха. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. – 404 с.

3.2. Додаткова

6. Аржевітін С.М. Трансформація грошово-кредитних відносин у сучасній економіці України : [монографія] / С.М. Аржевітін. – К. : Майстерня книги, 2010. – 384 с.
7. Банківська система [Текст] : підручник / [М. І. Крупка, Є. М. Андрушак, Н. Г. Пайтра та ін. ; за ред. М. І. Крупки] ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 554 с.
8. Банківська система України : [монографія] / В. В. Коваленко, О. Г. Коренева, К. Ф. Черкашина, О. В. Крухмаль. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 187 с.
9. Банківська система України: вектори посткризових трансформацій [Текст] : колект. наук. монографія / [К. В. Ануфрієва, О. І. Барановський, С. І. Брус та ін.]; за ред. д-ра екон. наук Н. М. Шелудько ; НАН України, ДУ "Ін-т економіки та прогнозування НАН України". – К. : Ін-т економіки та прогнозування, 2013. – 171 с.
10. Євразійські перспективи розвитку банківських систем [Текст] : монографія / за заг. ред. О. Костюка, М. Лін, Г. Омета. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 157 с.
11. Журавка Ф. О. Валютна політика в умовах трансформаційних змін економіки України : [монографія] / Ф. О. Журавка. – Суми: Ділові перспективи; ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 334.
12. Коваленко В. В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика: [монографія] / В. В. Коваленко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 228 с.
13. Коваленко Д. І. Гроші та кредит: теорія і практика / Д. І. Коваленко. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 352 с.
14. Колодізев О. М. Формування монетарної політики національного банку в контексті забезпечення сталого розвитку економіки України : монографія / О. М. Колодізев, І. О. Губарева, Є. М. Огородня. – Х. : ІНЖЕК, 2015. – 328 с.
15. Монетарний трансмісійний механізм в Україні : науково-аналітичні матеріали. Вип. 9 / В. І. Міщенко, О. І. Петрик, А. В. Сомик, Р. С. Лисенко та ін. – К. : Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. – 144 с.
16. Правила монетарної політики: теоретичні засади та напрями застосування в Україні : [монографія] / за заг. ред. д-ра екон. наук, професора С. М. Козьменка та д-ра екон. наук, доцента Т. Г. Савченка. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. – 205 с.
17. Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання : [монографія] / О. В. Дзюблюк, О. Б. Васильчишин, Б. П. Адамик та ін. ; за ред. О. В. Дзюблюк. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – 383 с.
18. Стрельбицька Л. М. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності: [монографія] / Л. М. Стрельбицька, М. П. Стрельбицький. — К.: Кондор, 2011. — 598 с.
19. Центральний банк і грошово-кредитна політика : навч.-метод. посіб / В. В. Коваленко, К. Ф. Черкашина // Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 138 с.
20. Stiglitz J. Towards a new paradigm in monetary economics / J. Stiglitz, B. Greenwald. – Cambridge: Cambridge University Press, 2002. – 336 p.

3.3. Ресурси Інтернет

21. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

22. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

23. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р., із змінами, внесеними 04.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1087.635.40 &nobreak=1>.

24. Про Національний банк України : Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 р., із змінами, внесеними 04.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

25. Про Основні засади грошово-кредитної політики на 2016 – 2020 роки від 18.08.2015 № 541 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15>

26. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Інструкція № 379, затверджена постановою Правління НБУ № 368 від 28.08.2001 р., із змінами, внесеними 15.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання – завдання для поточного та модульного контролю.